

Nowe dane o występowaniu garbatek (Lepidoptera: Notodontidae) w Polsce Środkowej

New data on the Notodontidae fauna (Lepidoptera) of Central Poland

Piotr PAWLIKIEWICZ, Krzysztof PABIS

Uniwersytet Łódzki, Katedra Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii, ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź; e-mail: p.pawlikiewicz@interia.pl, cataclysta@wp.pl

ABSTRACT: New records of 6 Notodontidae species in Central Poland are presented. *Drymonia obliterata* (ESPER, 1785) is new for Lodz and Silesia province. *Spatalia argentina* (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775) has been recorded for the first time since 1960 from Central Poland, and for the first time from Mazowieckie Province. *Peridea anceps* (GOEZE, 1781) has been recorded from Lodz Upland for the second time since 1960.

KEY WORDS: Lepidoptera, Notodontidae, faunistics, new records, Central Poland.

Środkowa Polska należy do obszarów dobrze zbadanych pod względem fauny motyli większych. Stan poznania garbatek (Lepidoptera: Notodontidae) jest zadowalający. W województwie kujawsko-pomorskim stwierdzono 30 gatunków, co stanowi 88% krajowej fauny garbatkowatych, w woj. łódzkim, mazowieckim i świętokrzyskim wykazano po 31 gatunków (91%), a w woj. wielkopolskim 32 gatunki (94%) (BUSZKO, NOWACKI 2000; ŚLIWIŃSKI 1995). Jednak wpływ człowieka na środowisko naturalne, w tym zwłaszcza istotne dla garbatkowatych zmiany w strukturze gatunkowej i wiekowej lasów oraz dynamika zmian zasięgów występowania gatunków sprawiają, że konieczny jest monitoring gatunków rzadkich i lokalnych. Ważne jest dokumentowanie nowych stanowisk tych motyli, co może przynosić informacje przydatne dla poznania ich rozmieszczenia na terenie Polski.

Niniejsza praca zawiera informacje o nowych stanowiskach kilku rzadkich gatunków Notodontidae stwierdzonych przeważnie na obszarze Wyżyny Łódzkiej, pojedyncze dane odnoszą się do części Niziny Mazowieckiej, północy Wyżyny Częstochowskiej oraz Wyżyny Przedborskiej. Okazy dowodowe znajdują się w prywatnych kolekcjach autorów.

Przegląd gatunków

Drymonia obliterata (ESPER, 1785)

- Nizina Mazowiecka: Budy Grabskie, w dolinie rzeki Rawki (UTM: DC46), 23 VII 2008 – 1ex., złowiony przy świetle, las mieszany, drzewostan z dużym udziałem grabu, powyżej doliny rzeki Rawki – monokultura sosnowa, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.
- Wyżyna Częstochowska: Siedlec (CB81), 31 V 2008 – 1ex., złowiony przy świetle, na terenie tamtejszej szkoły, okaz najprawdopodobniej przyleciał z pobliskich lasów bukowych, leg. et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Dane o występowaniu tego gatunku pochodzą przeważnie ze wschodniej Polski. Podawany był również z województwa wielkopolskiego i lubuskiego (BUSZKO, NOWACKI 2000). Większość stanowisk w Europie pochodzi z jej środkowej i wschodniej części. Zawsze występuje lokalnie (LERAUT 2006). Pojawia się w czerwcu i w lipcu, w lasach mieszanych i w drzewostanach bukowo-grabowych (SOŁTYS 1965). Z województw łódzkiego i śląskiego dotychczas niepodawany.

Drymonia velitaris (HUFNAGEL, 1766)

- Wyżyna Łódzka: Łask (CC71), 28 VI 2006 – 1ex., złowiony przy świetle, las sosnowy z niewielką liczbą dębów – *Quercus robur* L. i *Quercus petraea* (MATT.) LIEBL., rosnących głównie na obrzeżach lasu, w podszyciu duże ilości dębu czerwonego – *Quercus rubra* L., leg et det. P. PAWLIKIEWICZ.
- Wyżyna Łódzka: Jerwonice (CC73), 13 VII 2006 – 1ex., złowiony przy świetle, las mieszany z niewielką liczbą dębów (*Q. robur* i *Q. petraea*), leg et det. P. PAWLIKIEWICZ.
- Wyżyna Przedborska: Góry Mokre (DB35), 2 VII 2009 – 1ex., przy świetle, leg et det. K. PABIS., 7 VII 2009 – 1ex., przy świetle, złowiony w centrum wsi, leg et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Na terenie kraju występuje w zachodnio-północnych województwach, także w podkarpackim i lubelskim (BUSZKO, NOWACKI 2000). Zasięg występowania w Europie taki sam jak u poprzedniego gatunku, ale nieco bardziej sięgający na zachód. Występuje lokalnie (LERAUT 2006). Pojawia się w la-

sach dębowych od maja do czerwca. Gąsienica żeruje na dębie, w tym zwłaszcza na młodych drzewach (SOŁTYS 1965). Jest to gatunek rzadki. Znajduje się na polskiej „Czerwonej liście zwierząt” w kategorii NT – bliski zagrożenia (BUSZKO, NOWACKI 2002). W Polsce Środkowej odławiany m.in. w okolicach Zgierza w roku 1954, i pod Sulejowem w roku 1976 (ŚLIWIŃSKI 1995).

Drymonia querna (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- Wyżyna Łódzka: Tresta (DC30) 15 VII 2000 – 1ex., złowiony przy świetle, las sosnowy, leg. D. NOWAK, det. K. PABIS.
- Wyżyna Łódzka: Jerwonice (CC73), 13 VII 2006 – 1ex., złowiony przy świetle, las mieszany z niewielką liczbą dębów (*Q. robur* i *Q. petraea*), 22 VII 2009 – 1ex., złowiony przy świetle w takim samym środowisku, leg et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Gatunek stwierdzany częściej na południu kraju, nie odnotowany w województwie pomorskim, warmińsko-mazurskim, a także w opolskim (BUSZKO, NOWACKI 2000). Przez Polskę przebiega północna granica zasięgu. Gatunek rzadki i lokalny (LERAUT 2006). Z Wyżyny Łódzkiej podawany z Lasu Łagiewnickiego w Łodzi (PABIS 2003) oraz ze środkowego dorzecza Pilicy (ŚLIWIŃSKI 1995).

Spatalia argentina (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- Nizina Mazowiecka: Bromierzyc (DC59) 28 VI 2001 – 1ex., złowiony przy świetle, las sosnowy, leg et det. K. PABIS.
- Wyżyna Łódzka: Spała (DC30), 5 VI 2007 – 1ex., złowiony przy świetle, leg et det. M. PŁÓCIENNIK.
- Wyżyna Przedborska: Góry Mokre (DB35), 2 VII 2009 – 1ex., złowiony przy świetle, leg et det. K. PABIS.

Stwierdzono występowanie tego gatunku w północno-zachodniej Polsce i w woj. podkarpackim. Od lat 60-tych XX wieku, brak potwierdzonych informacji o występowaniu tego motyla w Środkowej Polsce i jest to pierwsze stwierdzenie tego gatunku w woj. mazowieckim (BUSZKO, NOWACKI 2000). Jest to gatunek południowoeuropejski. Przez Polskę przebiega najdalej wysunięty fragment, północnej granicy jego zasięgu. Jest lokalny i stosunkowo rzadko spotykany (LERAUT 2006). Imagines spotykane są od maja do lipca w lasach dębowych. Gąsienice żerują na dębach od początku lata do jesieni (SOŁTYS 1965). Znajduje się na polskiej „Czerwonej liście zwierząt” w kategorii VU – narażony (BUSZKO, NOWACKI 2002).

Peridea anceps (GOEZE, 1781)

- Wyżyna Łódzka: Chorzeszów (CC72), 9 V 2006 – 1ex., złowiony przy świetle, typowy krajobraz rolniczy, z niewielkim zagajnikiem sosnowym, z domieszką dębu (*Quercus* sp.) i robinii akacjowej (*Robinia pseudacacia* L.), leg et det. P. PAWLIKIEWICZ.
- Wyżyna Łódzka: Jerwonice (CC73), 2 V 2007 – 1ex., złowiony przy świetle, las mieszany z niewielką ilością rodzimych dębów (*Q. robur* i *Q. petraea*), leg et det. P. PAWLIKIEWICZ.

Szeroko rozpowszechniony w całym kraju motyl. BUSZKO i NOWACKI (2000) nie podają tego gatunku z województwa łódzkiego i świętokrzyskiego. Jednak informacje na temat jego występowania na Wyżynie Łódzkiej, można znaleźć w pracy ŚLIWIŃSKIEGO (1995). Jest to drugie stwierdzenie tego gatunku na Wyżynie Łódzkiej. Występuje niemal w całej Europie. Północna granica jego zasięgu przebiega przez kraje skandynawskie i Wielką Brytanię (LERAUT 2006). Imagines występują od kwietnia do połowy maja w lasach z drzewostanami dębowymi (SOŁTYS 1965).

Podziękowania

Autorzy serdecznie dziękują dyrekcji Bolimowskiego i Przedborskiego Parku Krajobrazowego za pomoc w organizacji badań terenowych, odpowiednio w latach 2008 i 2009 w ramach Obozów Entomologicznych Łódzkiego Oddziału PTEnt.

Podsumowanie

Wskazano nowe stanowiska kilku rzadkich gatunków garbatkowatych, w tym również takich, które znajdują się na polskiej „Czerwonej liście zwierząt” (BUSZKO, NOWACKI 2002). Po raz pierwszy stwierdzono występowanie w województwie łódzkim i śląskim *D. obliterata*. *S. argentina* został stwierdzony po raz pierwszy od lat 60-tych na terenie Polski Środkowej, a także po raz pierwszy na terenie woj. mazowieckiego. Zwiększyło to liczbę garbatek stwierdzonych w tych trzech województwach do odpowiednio 32, 28 i 32 gatunków. *Peridea anceps* (GOEZE, 1781) został stwierdzony na Wyżynie Łódzkiej po raz drugi po 1960.

SUMMARY

New data on some rare and threatened species of Notodontidae are presented, including the species from the Polish Red List of Animals (BUSZKO, NOWACKI 2002). *D. obliterata* have been recorded in Lodz and Silesia province for the first time. *S. argentina* has been

recorded in Central Poland for the first time since 1960. It is also the first record of this species in Mazowieckie Province. The number of species known from those 3 provinces increased to 32, 28 and 32 respectively. It is the second record of *P. anceps* from Lodz Upland since 1960.

PIŚMIENNICTWO

- BUSZKO J., NOWACKI J. 2000: The Lepidoptera of Poland, A Distributional Checklist. Pol. ent. Monogr., **1**, Poznań – Toruń: 1-178.
- BUSZKO J., NOWACKI J. 2002: Lepidoptera Motyle. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 80-87.
- LEAUT P. 2006: Moths of Europe, Volume I, Saturnids, Lasiocampids. N. A. P. Editions, Verrieres-le-Buisson. 279 ss.
- PABIS P. 2003: Nowe, interesujące gatunki motyli (Lepidoptera) w Lesie Łagiewnickim (Wyżyna Łódzka). Przyroda Polski Środkowej, Łódź, **6**: 21-22.
- ŚLIWIŃSKI Z. 1995: Wykaz motyli Wyżyny Łódzkiej (Hepialidae – Krótkowąsy, Psychidae – Koszówki, Cossidae – Trociniarki, Zygaenidae – Kraśniki, Limacodidae – Ślimakówki, Drepanidae – Wycinki, Thyatiridae – Falice, Lasiocampidae – Barczatki, Endromididae – Nasierszyce, Lemoniidae – Przelotnice, Saturniidae – Pawice, Sphingidae – Zawisaki, Notodontidae – Garbatki, Lymantridae – Brudnice, Arctiidae – Niedźwiedziówki). Biul. entomol., Łódź, **8** (12): 2-6.
- SOLTYS E. 1965: Motyle – Lepidoptera: Notodontidae, Thaumetopoeidae, Thyatiridae, Drepanidae. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XXVII, **47-50**: 1-54.